

ropean integration processes]. *Vcheni zapysky uni-versytetu «KROK»*, 4, 86–93.

<https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-86-93>

Tomchuk O. V., Trehubov O. S. & Andronik O. L. (2023).

Finansovi aspekty upravlinnia platospromozhnistiu maloho ta serednoho biznesu v umovakh viiny [Financial aspects of solvency management of small and medium-sized businesses in conditions of war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 50.

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-42>

Wang D. (2024). Research on the Importance of Enterprise Cash Flow Management. *Asia Pacific Economic and Management Review*, 6(1), 21–27.

<https://doi.org/10.62177/apemr.v1i6.82>

Стаття надійшла до редакції / Received: 07.05.2026

Статтю прийнято до публікації / Accepted: 20.05.2026

Оприлюднено / Published: 24.06.2026

УДК 336.14:352:355.01

JEL: F52; H61; H72; H77; O18; R58

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-5-397-405>

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

©2026 РОМАНОВСЬКА Ю. А.

УДК 336.14:352:355.01

JEL: F52; H61; H72; H77; O18; R58

Романовська Ю. А. Фінансова спроможність територіальних громад в умовах воєнного стану: роль бюджетної системи України

У статті досліджено теоретичні аспекти забезпечення фінансової спроможності територіальних громад України в умовах воєнного стану та визначено роль бюджетної системи держави у підтримці стійкості місцевих фінансів. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану територіальні громади є ключовим джерелом забезпечення соціальної стабільності, безперервності надання публічних послуг, підтримки внутрішньо переміщених осіб, функціонування критичної інфраструктури та реалізації заходів локального відновлення. Проаналізовано вплив воєнних викликів на структуру доходів місцевих бюджетів, систему міжбюджетних відносин та рівень фінансової автономії територіальних громад у 2022–2025 роках. Визначено основні тенденції трансформації доходної бази місцевого самоврядування, зокрема зміни у структурі податкових надходжень, міжбюджетних трансфертів, неподаткових доходів та інших джерел фінансового забезпечення. Особливу увагу приділено дослідженню наслідків перерозподілу «військового» податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету та його впливу на фінансову стійкість окремих територіальних громад. Встановлено, що воєнний стан в країні суттєво посилив диференціацію фінансової спроможності громад залежно від безпекової ситуації, рівня економічного потенціалу територій, масштабів руйнування інфраструктури та демографічних змін. Бюджетна система України в умовах воєнного стану виконує не лише фіскальну функцію, а й виступає інструментом антикризового регулювання, фінансового вирівнювання та підтримки територіальної стійкості громад. Доведено, що через механізми міжбюджетних трансфертів, дотацій, субвенцій та державної фінансової підтримки забезпечується стабільність функціонування місцевих бюджетів, фінансування критично важливих суспільних послуг та підтримання життєдіяльності територій у кризових умовах. Водночас встановлено тенденцію до зростання залежності окремих громад від централізованих джерел фінансування, що актуалізує необхідність посилення власної доходної бази місцевого самоврядування та удосконалення механізмів бюджетного регулювання. Обґрунтовано, що в умовах повоєнного відновлення саме фінансово спроможні територіальні громади виступатимуть базовою передумовою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення економічної безпеки України.

Ключові слова: фінансова спроможність; територіальні громади; бюджетна система України; місцеві фінанси.

Табл.: 1. **Бібл.:** 19.

Романовська Юлія Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (вул. Університетська, 66, Запоріжжя, 69063, Україна)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/M-4237-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210846078>

UDC 336.14:352:355.01

JEL: F52; H61; H72; H77; O18; R58

Romanovska Yu. A. Financial Capacity of Territorial Communities under Martial Law: The Role of the Budget System of Ukraine

The article examines the theoretical aspects of ensuring the financial capacity of territorial communities of Ukraine under martial law and determines the role of the budget system in maintaining the stability of local finances. It is substantiated that under conditions of martial law, territorial communities have become one of the key sources of ensuring social stability, continuity of public services, support for internally displaced persons, maintenance of critical infrastructure, and implementation of local recovery measures. The study analyzes the impact of wartime challenges on the structure of local budget revenues, the system of inter-budget relations and the level of financial autonomy of local communities in 2022–2025. The main trends in the transformation of the local government revenue base have been identified, including changes in the structure of tax revenues, interbudgetary transfers, non-tax revenues, and other sources of financial support. Special attention is paid to studying the consequences of redistributing the «military» personal income tax to the State budget and its impact on the

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

ЕКОНОМІКА

financial stability of individual territorial communities. It has been found that martial law in the country has significantly increased the differentiation of communities' financial capabilities depending on the security situation, the level of economic potential of the territories, the scale of infrastructure destruction, and demographic changes. The Ukrainian budget system under martial law performs not only a fiscal function but also serves as a tool for crisis regulation, financial equalization, and support of the territorial resilience of communities. It has been proved that through mechanisms such as interbudgetary transfers, subsidies, subventions, and State financial support, the stability of local budgets, the funding of critically important public services, and the maintenance of territorial livelihood under crisis conditions are ensured. At the same time, a tendency has been identified where some communities are becoming more dependent on centralized sources of funding, which highlights the need to strengthen the local government's own revenue base and improve budget regulation mechanisms. It has been substantiated that in the context of postwar recovery, financially capable territorial communities will be the key foundation for ensuring sustainable socioeconomic development, increasing the competitiveness of regions, and strengthening Ukraine's economic security.

Keywords: financial capacity; territorial communities; budget system of Ukraine; local finances.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 19.

Romanovska Yuliia A. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motornyi Tavria State Agratechnological University (66 Universytetska Str., Zaporizhzhia, 69063, Ukraine)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/M-4237-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210846078>

Повномасштабна війна стала одним із найсерйозніших викликів для функціонування бюджетної системи України та фінансового забезпечення територіальних громад. В умовах воєнного стану саме місцевий рівень управління взяв на себе значну частину навантаження, пов'язаного із забезпеченням базових потреб населення, підтримкою внутрішньо переміщених осіб, відновленням пошкодженої інфраструктури та фінансуванням критично важливих суспільних послуг. За таких умов фінансова спроможність територіальних громад перетворюється не лише на показник ефективності місцевих фінансів, а й на ключову передумову соціальної стабільності, економічної стійкості та здатності громад адаптуватися до кризових викликів.

Воєнна агресія суттєво вплинула на структуру доходів і видатків місцевих бюджетів. Зміни в податкових надходженнях, релокація бізнесу, демографічні втрати, зростання безпекових і соціальних витрат, а також коригування міжбюджетних відносин призвели до трансформації фінансової архітектури територіальних громад. Особливо вагомими стали зміни, пов'язані з перерозподілом частини податку на доходи фізичних осіб із грошового забезпечення військовослужбовців до державного бюджету, що для багатьох громад стало фактором скорочення фінансових ресурсів та зростання ризиків бюджетної нестабільності.

У сучасних умовах фінансова спроможність громади визначається не лише обсягом її доходної бази, а й здатністю органів місцевого самоврядування забезпечувати ефективне управління фінансовими ресурсами, підтримувати належний рівень бюджетної дисципліни та гарантувати надання якісних суспільних послуг. Саме від рівня фінансової стійкості громад залежить можливість забезпе-

чення населення доступними адміністративними, освітніми, медичними, соціальними та житлово-комунальними послугами, а також підтримання функціонування місцевої інфраструктури.

Особливої актуальності проблема фінансової спроможності територіальних громад набуває в контексті повоєнного відновлення України. Реалізація програм реконструкції інфраструктури, залучення міжнародної фінансової допомоги, розвиток місцевої економіки та забезпечення сталого розвитку громад потребують наявності стабільної доходної бази, прозорих механізмів бюджетного управління та достатнього рівня фінансової автономії. За цих умов бюджетна система України виступає важливим інструментом перерозподілу ресурсів, підтримки фінансової стійкості громад і забезпечення збалансованого розвитку територій.

Науковий інтерес до проблематики фінансової спроможності територіальних громад зумовлений необхідністю комплексного аналізу впливу воєнного стану на місцеві бюджети, оцінювання рівня бюджетної самостійності громад і визначення напрямів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану та визначення ролі бюджетної системи України в підтримці стійкості місцевих фінансів набуває особливої актуальності в сучасних дослідженнях українських науковців. Козлов В. у своїй праці досліджує особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, акцентуючи увагу на ролі податкових надходжень, міжбюджетних трансфертів та механізмах забезпечення

фінансової стабільності органів місцевого самоврядування в кризових умовах [1]. Борошенко Т., Гапонюк М. та Куліш Г. розглядають фінансову спроможність територіальних громад як інтегральну характеристику, що визначає здатність громад формувати, ефективно використовувати та мобілізувати фінансові ресурси для забезпечення сталого розвитку та реалізації повноважень органів місцевого самоврядування [2]. Шматковська Т., Чиж Н. у своїх дослідженнях визначають фінансову стійкість територіальних громад як ключову передумову забезпечення їх життєздатності, бюджетної автономії та ефективного функціонування в умовах воєнних викликів і повоєнного відновлення [3]. Волкова Н. у своїх дослідженнях акцентує увагу на необхідності забезпечення фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану через використання механізмів державної підтримки, стратегічного планування, міжбюджетного регулювання та сучасних фінансових інструментів розвитку місцевої економіки [4]. Квасний Л., Квасний З. та Даниленко Ю. обґрунтовують необхідність формування ефективної фінансової політики територіальних громад в умовах воєнного стану через удосконалення механізмів фінансового управління, державної підтримки, цифровізації та залучення інвестиційних ресурсів для забезпечення фінансової стійкості та післявоєнного розвитку громад [5].

Проте, незважаючи на значний науковий інтерес до проблематики фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану, подальшого дослідження потребують питання *трансформації структури доходів місцевих бюджетів під впливом змін у бюджетній системі України*.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). *Метою статті* є дослідження особливостей забезпечення фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану, визначення ролі бюджетної системи України в підтримці фінансової стійкості місцевих бюджетів, аналіз трансформації структури доходів місцевих бюджетів у 2022–2025 роках, а також обґрунтування напрямів удосконалення механізмів бюджетного регулювання та зміцнення фінансової автономії територіальних громад в умовах воєнних і повоєнних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж 2022–2026 років фінансова спроможність територіальних громад України функціонувала в умовах безпрецедентного навантаження, зумовленого воєнною агресією, структурними змінами економіки та трансформацією бюджетної системи держави [1–6]. Незважаючи на масштабні виклики,

система місцевих фінансів продемонструвала достатньо високий рівень адаптивності та стійкості, що дозволило забезпечити безперервність виконання основних функцій органів місцевого самоврядування. Водночас війна посилила диференціацію між територіальними громадами, сформувавши суттєву поляризацію їх фінансової спроможності залежно від безпекової ситуації, економічного потенціалу території, наявності релокованого бізнесу та масштабів руйнувань інфраструктури.

У цих умовах бюджетна система України стала ключовим інструментом підтримки фінансової стабільності територіальних громад. Через механізми міжбюджетного регулювання, трансфертної політики та змін до бюджетного і податкового законодавства держава забезпечувала перерозподіл фінансових ресурсів відповідно до нових воєнних потреб. Особливо важливого значення набули рішення щодо адаптації системи доходів місцевих бюджетів до умов воєнного стану.

Однією з найбільш суттєвих змін став перерозподіл податку на доходи фізичних осіб із грошового забезпечення військовослужбовців («військового» ПДФО), який із жовтня 2023 року було спрямовано до спеціального фонду державного бюджету. У 2024–2026 роках така практика була продовжена у зв'язку з необхідністю концентрації фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності держави. Кошти, отримані внаслідок централізації «військового» ПДФО, спрямовуються насамперед на фінансування сектора безпеки та оборони, зокрема забезпечення військових потреб, закупівлю технічного обладнання та підтримку оборонного сектора [6; 7].

Для значної частини територіальних громад вилучення «військового» ПДФО стало фактором зниження дохідної бази та посилення бюджетних дисбалансів. Найбільш відчутним цей процес став для громад, у структурі доходів яких частка відповідних надходжень була домінуючою. У результаті органи місцевого самоврядування були змушені переглядати пріоритети бюджетної політики, оптимізувати видаткову частину бюджетів та шукати додаткові джерела фінансового забезпечення [8].

Водночас для підтримання фінансової стійкості територіальних громад держава зберегла за місцевими бюджетами 64% «звичайного» податку на доходи фізичних осіб. Такий підхід спрямований на забезпечення відносної стабільності дохідної бази місцевого самоврядування та формування передбачуваних умов бюджетного планування. Збереження нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів розглядається як важливий інструмент підтримки фінансової автономії громад і

забезпечення стабільності функціонування системи місцевих фінансів.

Окремим напрямом бюджетної політики стала підтримка прифронтових, деокупованих і найбільш постраждалих територій. В умовах значних руйнувань інфраструктури, скорочення економічної активності та зростання соціального навантаження такі громади потребують додаткових фінансових ресурсів для забезпечення базових потреб населення та реалізації заходів відновлення [7–11]. З цією метою держава передбачає значні обсяги міжбюджетної підтримки.

Зокрема, у 2026 році на підтримку прифронтових і постраждалих територій планується спрямувати 30,9 млрд грн додаткової дотації, що свідчить про посилення ролі бюджетної системи в забезпеченні територіальної стійкості та збалансованого розвитку регіонів.

Таким чином, сучасна бюджетна система України виконує не лише функцію фінансового забезпечення місцевого самоврядування, а й виступає інструментом антикризового управління та підтримки територіальних громад в умовах воєнного стану. Водночас трансформація міжбюджетних відносин актуалізує необхідність пошуку нових підходів до забезпечення фінансової спроможності громад, посилення їх дохідної автономії та підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами в умовах післявоєнного відновлення держави.

В умовах воєнного стану бюджетна система України виконує функцію ключового механізму забезпечення фінансової життєздатності територіальних громад, оскільки саме через систему міжбюджетних відносин здійснюється підтримка стабільності місцевих фінансів та гарантується безперервність надання базових суспільних послуг. За сучасних умов роль держави у фінансовому забезпеченні громад суттєво посилилася, що обумовлено нерівномірністю економічного розвитку територій, масштабами воєнних руйнувань та диференціацією дохідної бази місцевих бюджетів [8–10].

Одним із основних інструментів підтримки фінансової спроможності громад залишаються міжбюджетні трансферти у формі субвенцій та дотацій. Їх використання спрямоване насамперед на забезпечення фінансування базових публічних послуг, зокрема у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення та утримання об'єктів критичної інфраструктури. Особливого значення така підтримка набуває для громад із недостатнім рівнем власних доходів, які в умовах війни стикаються зі скороченням економічної активності, міграцією населення та зменшенням податкових над-

ходжень. У таких умовах міжбюджетні трансферти фактично виконують стабілізаційну функцію, забезпечуючи мінімально необхідний рівень фінансової стійкості територіальних громад [11–14].

Важливим елементом адаптації бюджетної системи до умов воєнного стану стало коригування механізмів міжбюджетного регулювання [14–16]. Зокрема, у 2024 році було тимчасово призупинено вилучення реверсної дотації з окремих місцевих бюджетів, що дозволило зменшити фінансове навантаження на громади, які перебувають у зоні підвищених безпекових ризиків або зазнали суттєвих економічних втрат. Такий підхід став одним із механізмів підтримки місцевих бюджетів шляхом збереження частини фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Водночас у 2025 році питання застосування реверсної дотації знову стало предметом дискусій у межах бюджетної політики держави [14; 17].

Окремого значення в сучасних умовах набуває механізм фінансової компенсації втрат доходів місцевих бюджетів. Після перерозподілу частини «військового» податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету виникла необхідність пошуку компенсаторних інструментів для громад, фінансова база яких значною мірою залежала від цих надходжень. У зв'язку з цим Міністерство фінансів України реалізує механізми державної підтримки окремих територіальних громад з метою пом'якшення негативного впливу втрати частини доходів та забезпечення стабільності фінансування першочергових видатків.

Суттєвих трансформацій зазнали також підходи до управління місцевими бюджетами. В умовах високого рівня невизначеності територіальні громади змушені впроваджувати моделі адаптивного бюджетування, що передбачають концентрацію фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках. Передусім йдеться про фінансування заходів безпеки та оборони, підтримку критичної інфраструктури, забезпечення функціонування комунальних систем і соціального сектора. В умовах воєнного стану одним із можливих інструментів управління ліквідністю місцевих бюджетів є тимчасове розміщення вільних бюджетних коштів на депозитах та інвестування у військові ОВДП, що також сприяє підтримці державної фінансової системи.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів у 2022–2025 роках є важливим елементом оцінювання фінансової спроможності територіальних громад в умовах воєнного стану (табл. 1). Саме структура дохідної частини місцевих бюджетів дозволяє визначити рівень фінансової автономії громад, ступінь їх залежності від державної під-

Структура бюджету місцевих фінансів за 2022–2025 рр.

Показник	2022 р.	%	2023 р.	%	2024 р.	%	2025 р.	%	Відношення 2025 р. до 2022 р.	
									млрд грн	%
Податкові надходження (млрд грн)	393,46	70,88	434,54	66,59	441,09	64,91	504,52	67,1	111,06	–3,78
Неподаткові надходження	22,04	3,97	36,51	5,59	43,60	6,42	43,08	5,73	39,11	1,76
Доходи від операцій з капіталом	2,28	0,41	3,62	0,55	4,85	0,71	5,95	0,79	3,67	0,38
Від органів державного управління	136,75	24,64	177,39	27,18	187,93	27,66	196,08	26,08	59,33	1,44
Від Європейського Союзу	0,22	0,04	0,20	0,03	1,43	0,21	1,4	0,19	1,18	0,15
Цільові фонди	0,34	0,06	0,35	0,05	0,62	0,09	0,9	0,12	0,56	0,06
Разом	555,10		652,61		679,53		751,94		196,84	

Джерело: складено за даними [18].

тримки, а також здатність органів місцевого самоврядування забезпечувати стабільне фінансування суспільних послуг і виконання власних і делегованих повноважень. В умовах воєнного стану система місцевих фінансів України зазнала суттєвих трансформацій, пов'язаних зі зміною податкової бази, перерозподілом бюджетних ресурсів, релокацією бізнесу, демографічними втратами та зростанням видаткового навантаження на місцеві бюджети.

Упродовж досліджуваного періоду бюджетна система України виконувала не лише функцію фінансового забезпечення діяльності територіальних громад, а й виступала інструментом антикризового регулювання та підтримки фінансової стійкості регіонів. Важливу роль у цьому процесі відігравали механізми міжбюджетного вирівнювання, державні дотації, субвенції, а також зміни в системі розподілу податкових надходжень між державним і місцевими бюджетами. Особливий вплив на структуру доходів місцевих бюджетів мало вилучення «військового» ПДФО, що привело до зміни співвідношення між власними доходами громад і міжбюджетними трансфертами.

Дані табл. 1 свідчать, що впродовж 2022–2025 років загальний обсяг доходів місцевих бюджетів зріс із 555,10 млрд грн у 2022 році до 751,94 млрд грн у 2025 році, тобто на 196,84 млрд грн – загальне зростання фінансового ресурсу системи місцевих фінансів навіть в умовах воєнного стану. Водночас

структура доходів зазнала певних змін, що відображають адаптацію бюджетної системи до нових економічних і безпекових умов.

Податкові надходження впродовж досліджуваного періоду залишалися основним джерелом формування доходів місцевих бюджетів. У 2022 році їх обсяг становив 393,46 млрд грн, або 70,88% загальної структури доходів місцевих бюджетів. У 2025 році податкові надходження зросли до 504,52 млрд грн, що на 111,06 млрд грн більше порівняно з 2022 роком. Проте їх частка у структурі доходів скоротилася до 67,10%, тобто на 3,78 відсоткових пункти. Така тенденція свідчить про поступове посилення ролі інших джерел доходів, насамперед міжбюджетних трансфертів, у системі фінансового забезпечення територіальних громад. Незважаючи на структурне зниження частки податкових надходжень, вони залишаються основою фінансової автономії місцевого самоврядування.

Неподаткові надходження демонструють позитивну тенденцію до зростання. У 2022 році їх обсяг становив 22,04 млрд грн, тоді як у 2025 році – уже 43,08 млрд грн. Абсолютне зростання склало 39,11 млрд грн, а частка у структурі доходів збільшилася з 3,97% до 5,73%, що говорить про активізацію додаткових джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів, зокрема адміністративних платежів, доходів від комунального майна та інших неподаткових надходжень. Зростання ролі

неподаткових доходів є позитивною тенденцією з позиції диверсифікації фінансових ресурсів територіальних громад.

Доходи від операцій з капіталом упродовж досліджуваного періоду залишалися найменшою складовою доходів місцевих бюджетів. У 2022 році їх обсяг становив 2,28 млрд грн, а у 2025 році – 5,95 млрд грн. Незважаючи на незначну частку у структурі доходів (від 0,41% до 0,79%), спостерігається поступове зростання цього показника. Така динаміка може підтверджувати зростання операцій із комунальним майном і земельними ресурсами, а також поступове відновлення інвестиційної активності на місцевому рівні.

Суттєву роль у формуванні доходів місцевих бюджетів відіграють надходження від органів державного управління, до яких належать міжбюджетні трансферти, субвенції та дотації. У 2022 році їх обсяг становив 136,75 млрд грн, або 24,64% загальної структури доходів. У 2025 році цей показник зріс до 196,08 млрд грн, а частка – до 26,08%. Абсолютне зростання склало 59,33 млрд грн. Така тенденція свідчить про посилення ролі державної підтримки в забезпеченні фінансової стійкості територіальних громад в умовах війни. Зростання частки трансфертів одночасно також визначає необхідність компенсації втрат доходної бази окремих громад і підвищення залежності місцевих бюджетів від державного фінансування.

Надходження від Європейського Союзу упродовж досліджуваного періоду мали порівняно незначну частку у структурі доходів місцевих бюджетів. У 2022 році їх обсяг становив 0,22 млрд грн, а у 2025 році – 1,40 млрд грн. Незважаючи на низьку частку в структурі доходів, зростання цього показника висвітлює поступове розширення міжнародної фінансової підтримки територіальних громад, насамперед у межах програм відновлення, гуманітарної допомоги та розвитку місцевої інфраструктури.

Цільові фонди також характеризуються тенденцією до поступового зростання. Якщо у 2022 році їх обсяг становив 0,34 млрд грн, то у 2025 році – 0,90 млрд грн. Частка цільових фондів у структурі доходів місцевих бюджетів залишалася незначною, проте їх збільшення говорить про зростання використання спеціалізованих фінансових ресурсів для реалізації окремих програм розвитку та підтримки територіальних громад.

Загалом результати аналізу структури доходів місцевих бюджетів у 2022–2025 роках доводять збереження відносної стійкості системи місцевих фінансів України в умовах воєнного стану. Водночас спостерігається поступове посилення ролі державної підтримки та міжбюджетних трансфертів,

що вказує на зростання залежності окремих територіальних громад від централізованого фінансування. Це актуалізує необхідність подальшого зміцнення власної доходної бази громад, розвитку місцевого оподаткування та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами в умовах післявоєнного відновлення держави.

Результати проведеного аналізу свідчать, що упродовж 2022–2025 років система місцевих фінансів України, незважаючи на умови воєнного стану, зберегла відносну стійкість і здатність забезпечувати виконання основних функцій органів місцевого самоврядування. Водночас структура доходів місцевих бюджетів зазнала суттєвих трансформацій, обумовлених змінами в міжбюджетних відносинах, перерозподілом податкових надходжень, зростанням ролі державної підтримки та необхідністю адаптації бюджетної політики до кризових умов. Проведений аналіз засвідчив тенденцію до поступового зниження питомої ваги податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів при одночасному зростанні частки міжбюджетних трансфертів. Це демонструє посилення залежності окремих територіальних громад від централізованих джерел фінансування та зростання ролі держави в забезпеченні фінансової стабільності місцевого самоврядування. Таким чином, *сама бюджетна система України в умовах воєнного стану стала ключовим механізмом фінансової підтримки територіальних громад*, забезпечуючи перерозподіл ресурсів, компенсацію втрат доходної бази та підтримання безперервності функціонування місцевого самоврядування.

Сформовані тенденції вказують на наявність структурних дисбалансів у системі фінансового забезпечення територіальних громад, що особливо загострилися в умовах воєнної агресії. Нерівномірність економічного розвитку територій, суттєва диференціація податкової бази, міграційні процеси, руйнування інфраструктури та концентрація економічної активності в окремих регіонах посилили асиметрію фінансової спроможності громад. У результаті частина територіальних громад зберегла відносно високий рівень бюджетної самодостатності, тоді як інші громади значною мірою залежать від механізмів міжбюджетного вирівнювання та державної фінансової підтримки. За таких умов ефективність функціонування бюджетної системи України безпосередньо визначає рівень фінансової стійкості територіальних громад та їх здатність забезпечувати населення базовими суспільними послугами в умовах воєнного стану.

У середньостроковій перспективі, відповідно до положень Бюджетної декларації на 2025–2027

роки, одним із ключових завдань бюджетної політики залишається зменшення диспропорцій у фінансовій спроможності територіальних громад і формування більш стійкої моделі місцевих фінансів [19]. За сучасних умов особливого значення набуває підвищення ролі органів місцевого самоврядування у процесах управління фінансовими ресурсами, стратегічного планування розвитку територій та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. У зв'язку з цим державна політика спрямовується на зміцнення фінансової автономії громад, розширення їх власної доходної бази та вдосконалення механізмів бюджетного регулювання. При цьому саме бюджетна система держави повинна забезпечувати баланс між фінансовою самостійністю територіальних громад і механізмами міжбюджетного вирівнювання, необхідними для підтримки громад із нижчим рівнем дохідного потенціалу.

Важливим напрямом зміцнення фінансової спроможності територіальних громад є розвиток системи місцевого оподаткування як базового джерела формування власних доходів місцевих бюджетів. Насамперед йдеться про посилення фіскальної ролі єдиного податку, податку на майно, плати за землю та інших місцевих платежів, які формують основу фінансової самостійності громад. Підвищення ефективності адміністрування місцевих податків та зборів сприятиме зростанню стабільності дохідної бази, зменшенню залежності від міжбюджетних трансфертів та формуванню передумов для реалізації довгострокових програм соціально-економічного розвитку територій. У цьому контексті бюджетна система України повинна забезпечувати не лише функцію перерозподілу фінансових ресурсів, а й створювати стимули для нарощення власного економічного потенціалу територіальних громад.

ВИСНОВКИ

Таким чином, вибудовування фінансової спроможності територіальних громад в умовах децентралізації в повоєнний період вимагає вдосконалення бюджетної системи, розширення власних джерел фінансування та розвиток цифрових механізмів управління бюджетними ресурсами. Це створить підґрунтя для підвищення стійкості місцевих бюджетів, формування якісних суспільних послуг і формування конкурентоспроможних територіальних громад. Отже, бюджетна система України в забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад є інструментом, який через механізми бюджетного регулювання, міжбюджетних трансфертів і податкового перерозподілу

вибудовує фінансову стабільність та адаптивність місцевого самоврядування до сучасних кризових викликів.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні впливу цифрового врядування на розвиток фінансової автономії територіальних громад, удосконаленні системи міжбюджетного регулювання та оцінюванні впливу бюджетної політики на стійкість місцевих фінансів в умовах повоєнного відновлення України. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Козлов В. П. Особливості механізму формування доходів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-176>
2. Бороденко Т. М., Гапонюк М. А., Куліш Г. І. Фінансова спроможність територіальних громад як основа сталого повоєнного відновлення України. *Сталый розвиток економіки*. 2026. № 1. С. 422–429. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-54>
3. Шматковська Т. О., Чиж Н. М. Фінансова стійкість територіальних громад в умовах війни та в повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-74>
4. Волкова Н. Забезпечення фінансової спроможності громад в умовах воєнного стану. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. 2024. № 2. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-6998-2024-2-10>
5. Квасній Л., Квасній З., Даниленко Ю. Фінансова політика територіальних громад України в період воєнного стану. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. Т. 5. № 64. С. 77–88. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.64.2025.4791>
6. Закон України «Про внесення змін до пункту 161 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо справляння військового збору» від 07.04.2026 р. 4835-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4835-20#Text>
7. Використання «військового» та «силового» ПДФО. *Місцеві фінанси*. 28.08.2024. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/vykorystannya-viyskovogo-ta-sylovogo-pdf>
8. Фросіняк Р. В. Фінансова спроможність територіальних громад в умовах воєнного стану в Україні: управлінські виклики та адаптація. *Центрально-український вісник права та публічного управління*. 2025. № 1. С. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2025-1-11>
9. Romanova V. Does decentralization boost Ukrainian resilience? The role of local authorities in support-

- ing internally displaced persons. *Post-Soviet Affairs*. 2025. Vol. 41. Iss. 5. P. 459–477.
DOI: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2547336>
10. Rabinovych M., Brik T., Darkovich A., et al. Explaining Ukraine's resilience to Russia's invasion: The role of local governance. *Governance*. 2024. Vol. 37. Iss. 4. P. 1121–1140.
DOI: <https://doi.org/10.1111/gove.12827>
11. Романовська Ю. А. Цифровізація управління фінансами територіальних громад: можливості та обмеження. *Бізнес Інформ*. 2026. № 1. С. 473–480.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-1-473-480>
12. Пелехатий А. О. Бюджетна політика розвитку територій: методологія дослідження. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 476–484.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-476-484>
13. Kaneva T., Karpenko M., Nasibova O. et al. Fiscal decentralization influence on public services efficiency and economic growth. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 5. P. 68–78.
DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4193>
14. Levytska I., Klymchuk A., Tarasiuk H. et al. Managing the efficiency of local budget expenditures in the context of war-time challenges. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2025. Vol. 6. P. 106–119.
DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.65.2025.4949>
15. Krysovatty A., Desyatnyuk O., Tkachyk F. Theoretical logos of fiscal decentralization in the conditions of permanent transformation of interbudgetary relations. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 2. P. 63–70.
DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3630>
16. Kotina H., Stepura M., Matviichuk D., Maister A. Sustainability of local public finance and regional development: challenges and opportunities in times of crisis in Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 2. P. 144–160.
DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4314>
17. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» від 09.06.2021 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-p/ed20230420#Text>
18. Open Budget – Місцеві бюджети. Система «Прозорий бюджет». URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000>
19. Постанова Кабінету Міністрів «Про схвалення Бюджетної декларації на 2025–2027 роки» від 28 червня 2024 р. № 751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2024-p#Text>
- osnova staloho povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Financial capacity of territorial communities as a basis for sustainable post-war recovery of Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 1, 422–429.
<https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-54>
- Frosiniak R. V. (2025). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: upravliniski vyklyky ta adaptatsiia [Financial capacity of territorial communities under martial law conditions in Ukraine: management challenges and adaptation]. *Tsentralkoukrainskyi visnyk prava ta publichnoho upravlinnia*, 1, 86–93.
<https://doi.org/10.32782/cuj-2025-1-11>
- Kaneva T., Karpenko M. & Nasibova O. (2023). Fiscal decentralization influence on public services efficiency and economic growth. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 52(5), 68–78.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4193>
- Kotina H., Stepura M., Matviichuk D. & Maister A. (2024). Sustainability of local public finance and regional development: challenges and opportunities in times of crisis in Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 55(2), 144–160.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4314>
- Kozlov V. P. (2025). Osoblyvosti mekhanizmu formuvannia dokhodiv mistsevykh biudzhetyv v umovakh voiennoho stanu [Features of the mechanism of forming local budget revenues under martial law conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 82.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-176>
- Krysovatty A., Desyatnyuk O. & Tkachyk F. (2022). Theoretical logos of fiscal decentralization in the conditions of permanent transformation of interbudgetary relations. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 43(2), 63–70.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3630>
- Kvasnii L., Kvasnii Z. & Danylenko Yu. (2025). Finansova polityka terytorialnykh hromad Ukrainy v period voiennoho stanu [Financial policy of territorial communities of Ukraine in the period of martial law]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 64(5), 77–88.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.64.2025.4791>
- Levytska I., Klymchuk A. & Tarasiuk H. (2025). Managing the efficiency of local budget expenditures in the context of war-time challenges. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 65(6), 106–119.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.65.2025.4949>
- Mistsevi finansy. (2024, August 28). Vykorystannia «viiskovoho» ta «sylovoho» PDFO [Utilization of "military" and "law enforcement" PIT]. <https://www.auc.org.ua/novyna/vykorystannya-viyskovogo-ta-sylovo-go-pdf>
- openbudget.gov.ua. (2026). Open Budget – Mistsevi biudzhety. Systema «Prozoryi biudzhety» [Open Budget – Local budgets. "Transparent Budget" system]. <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000>
- Borodenko T. M., Haponiuk M. A. & Kulish H. I. (2026). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad yak

REFERENCES

Borodenko T. M., Haponiuk M. A. & Kulish H. I. (2026). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad yak

Pelekhatyi A. O. (2020). Biudzhetna polityka rozvytku terytorii: metodolohiia doslidzhennia [Budgetary policy of territorial development: research methodology]. *Biznes Inform*, 3, 476–484. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-476-484>

Rabinovych M., Brik T. & Darkovich A. (2024). Explaining Ukraine's resilience to Russia's invasion: The role of local governance. *Governance*, 4(37), 1121–1140. <https://doi.org/10.1111/gove.12827>

Romanova V. (2025). Does decentralization boost Ukrainian resilience? The role of local authorities in supporting internally displaced persons. *Post-Soviet Affairs*, 5(41), 459–477. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2547336>

Romanovska Yu. A. (2026). Tsyfrovizatsiia upravlinnia finansamy terytorialnykh hromad: mozhlyvosti ta obmezheniia [Digitalization of financial management of territorial communities: opportunities and limitations]. *Biznes Inform*, 1, 473–480. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-1-473-480>

Shmatkovska T. O. & Chyzh N. M. (2025). Finansova stiikist terytorialnykh hromad v umovakh viiny ta v povoiennyi period [Financial sustainability of territorial communities in conditions of war and in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 82. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-74>

Volkova N. (2024). Zabezpechennia finansovoi spromozhnosti hromad v umovakh voiennoho stanu [Ensuring the financial capacity of communities under martial law conditions]. *Visnyk Dniprovskoi akademii neperervnoi osvity*, 2, 66–71. <https://doi.org/10.54891/2786-6998-2024-2-10>

zakon.rada.gov.ua. (2024, June 28). Postanova Kabinetu Ministriv «Pro skhvalennia Biudzhetnoi deklaratsii na 2025–2027 roky» vid 28 chervnia 2024 r. № 751 [Resolution of the Cabinet of Ministers "On approval of the Budget Declaration for 2025–2027" dated June 28, 2024 No. 751]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2024-p#Text>

zakon.rada.gov.ua. (2026, April 7). Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do punktu 161 pidrozdilu 10 rozdzilu XX «Perekhidni polozhennia» Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo spravliannia viiskovoho zboru» vid 07.04.2026 r. 4835-IX [Law of Ukraine "On amendments to paragraph 161 of subsection 10 of section XX "Transitional provisions" of the Tax Code of Ukraine regarding the collection of military duty" dated 07.04.2026 No. 4835-IX]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4835-20#Text>

zakon.rada.gov.ua. (2021, June 9). Postanova Kabinetu Ministriv «Pro zatverdzhennia Poriadku vykonannia povnovazhen Derzhavnoiu kaznacheiskoiu sluzhboiu v osoblyvomu rezhymi v umovakh voiennoho stanu» vid 09.06.2021 r. № 590 [Resolution of the Cabinet of Ministers "On approval of the Procedure for exercising powers by the State Treasury Service in a special mode under martial law conditions" dated 09.06.2021 No. 590]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-p/ed20230420#Text>

Стаття надійшла до редакції / Received: 05.05.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 18.05.2026
Оприлюднено / Published: 24.06.2026

УДК 334.72:502.131.1:658.15
JEL: G32; L26; O31; O33; Q56
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-5-405-418>

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

©2026 КУЗЬМИНЧУК Н. В., АЛЬОШИН С. Ю., ЩЕРБИНА О. В.

УДК 334.72:502.131.1:658.15
JEL: G32; L26; O31; O33; Q56

Кузьминчук Н. В., Альошин С. Ю., Щербина О. В. Розвиток інноваційно-екологічного підприємництва в контексті управління грошовими потоками в умовах цифровізації

У статті обґрунтовано теоретичні та методичні засади розвитку інноваційно-екологічного підприємництва крізь призму вдосконалення управління його грошовими потоками в умовах цифрової трансформації економіки. Актуальність дослідження зумовлена посиленням екологічних імперативів сталого розвитку, інтеграцією ESG-підходів у фінансову практику та необхідністю адаптації фінансового менеджменту до нових реалій «зеленого» переходу. Виявлено, що традиційні інструменти фінансового менеджменту не в повному обсязі враховують специфіку «зелених» грошових потоків, тривалі інвестиційні цикли та необхідність балансування економічної, екологічної та соціальної ефективності. Уточнено сутність і особливості грошових потоків інноваційно-екологічного підприємництва, обґрунтовано їх відмінності від класичних грошових потоків. Запропоновано характеристику грошових потоків інноваційно-екологічного підприємництва за їх структурою, видами ризиків та джерелами фінансування в розрізі основних типів такого підприємництва: чисто «зеленого», перехідного, ESG-орієнтованого, циркулярного та Green Tech. Розроблено класифікацію «зелених» грошових потоків з урахуванням шести критеріїв: характеру та змісту, джерел формування, напрямку руху, ступеня контролювання, рівня ризику та цільового спрямування. Акцентовано увагу на розробленні інтегрованої системи управління грошовими